

Egy volt erdőgondnok visszaemlékezése a MÁLLERD időkre

Úgy vélem, már csak kevesen lehetnek életben azok, akik a Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek (MÁLLERD) erdőgondnokai voltak. Talán nem érdektelen az akkori időkre visszaemlékezni, hogy a ma élő erdész nemzedék lássa, hogyan zajlott akkor az erdőgazdálkodás.

Rövid történeti visszapillantás

A második világháború (1939-1945) befejeztével – bár a német megszállást az orosz (szovjet) követte – a Debrecenben megalakult Ideiglenes Nemzetgyűlés és kormánya polgári színezetű volt. A kormányba – kényszerből – a Magyar Kommunista Párt három tagja mégis bekerült. A debreceni kormány első intézkedéseinek egyike az államosításról szóló 600/1945 ME számú rendelet volt, amely a bányák, a gyárak, bankok állami tulajdonba vétele mellett a 100 kataszteri holdnál (57,55 hektár) nagyobb erdőbirtokok állami tulajdonba vételét is elrendelte. Kivételt az erdőbirtokossági, legelő- és közbirtokossági erdők képeztek. Az állami tulajdonba vételt az állami erdőigazgatóságok vezetésével alakított bizottságok végezték. Ez a munka lényegileg befejeződött. Az egyes uradalmak erdőhivatalai mint állami erdőhivatalok működtek tovább a régi személyezettel, akiket az állam ugyancsak átvett. Az állami tulajdonba vett kisebb erdőterületeket vagy az erdőhivatalokhoz csatolták, vagy – ha lehetett – összevonva új erdőhivatallá szervezték. A 11 erdőigazgatóság 241 erdőgondnokságán folyt a gazdálkodás.

1946. május 14-én a 3166/1946 FM számú rendelettel alakult meg a magyar erdőgazdálkodás új vezető szerve: a Magyar Állami Erdőgazdasági Üzemek (MÁLLERD) és annak Központi Igazgatósága, amely átvette az állami tulajdonba vett erdőkben a gazdálkodás irányítását, továbbá az erdő- és a közbirtokossági erdők állami kezelési feladatait is. Az eddigi állami erdőigazgatóságokat és erdőhivatalokat mint MÁLLERD erdőigazgatóságok, illetve erdőgondnokságok működtette tovább.

Az erdők állami tulajdonba vételét és a MÁLLERD megalakulását a szakmai körök örömmel fogadták, mert ezzel látták biztosítottnak az erdőgazdálkodás egységes szakmai vezetését. A

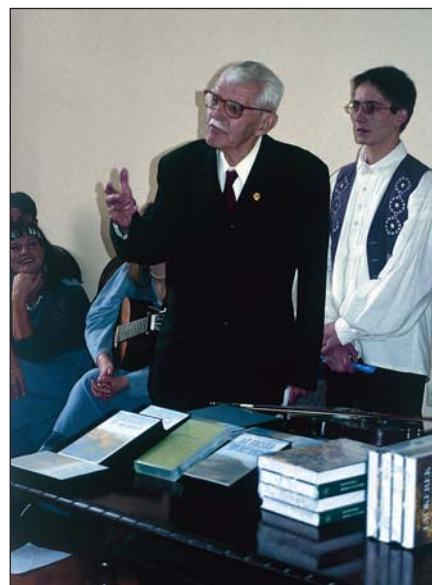
MÁLLERD-et hat főből álló igazgatónács vezette. Ennek elnöke *Barlai Ervin*, nagy elméleti tudással és szakmai gyakorlattal rendelkező erdőmérnök volt. A MÁLLERD 1 433 049 kat. hold (824 720 ha) erdőterületen gazdálkodott. Alkalmazotti létszáma 1948-ban 5834 fő volt. Ebből 580 erdőmérnök és 2118 erdész. A Központi Igazgatóság 439 fős személyzetéből 47 volt az erdőmérnök.

A MÁLLERD vezetősége szükségét látta annak, hogy közvetlen kapcsolat létesüljön a Központi Igazgatóság és az erdőgazdálkodást közvetlenül végzők között, ezért még 1946-ban ERDŐGAZDASÁG névvel üzemi lapot adott ki, amelyben az aktuális szakkikkek mellett az erdőgazdálkodással kapcsolatos rendeletek, megbízások, áthelyezések stb. jelentek meg. A szaklapot valamennyi erdőigazgatóság és erdőgondnokság megkapta.

Azért, hogy az erdőigazgatóságok és az erdőgondnokságok a gazdálkodás eredményeit megismerjék, a Központi Igazgatóság 1948 augusztusától „Statistikai Közlemény”-eket jelentetett meg. Ezekből mindössze nyolc szám jelent meg. Az utolsó 1949. év április 1-jével, amikor is a szakmai vezetést pártvezetés váltotta fel, s tovább mint „Erdőközpont” működött. Ezután csaknem tíz éven át, általában két évenként sikertelen átszervezések történtek.

A MÁLLERD árpádtetői erdőgondnoksága

A MÁLLERD pécsi erdőigazgatósága 24 erdőgondnokságának egyike az árpádtetői volt. Üzemterv szerinti területe 4920 kat. hold (2835 ha) volt, amely mellett

még 1645 kat. holdon (947 ha-on) állami kezelési feladatot látott el. Az erdőgondnokság vezetését 1946 őszén, az 1946/47-es gazdasági év elején vettem át. Első ténykedésem volt a megfelelő tájékozódás: a folyamatban volt munkák helyszíni ellenőrzése, a kerületvezetői lakások és melléképületeinek állapotvizsgálata, az akkor még érvényes húsz évre készült üzemterv vezetése. Az erdő múltjával kapcsolatos feljegyzések különösképpen érdekelték. Különös figyelemmel kísértem a vállalkozói fakitermelést, amely az erdőgondnokság pénzügyi eredményére nagy hatással volt. Gondot jelentett a volt székesegyházi uradalom részére – még annak idején – elvégzett, de el nem számolt „robot” munkáért járó faanyagtartozás elrendezése, továbbá az erdőben volt kis belzettek felszámolása. Ezeket az apró idegen területeket sikerült a tulajdonosokkal

Erdőigazgatóság	MÁLLERD				Erdőgondnokság száma
	birtokában		kezelésében		
	erdők				
	kat.hold	hektár	kat.hold	hektár	
Pécs	125 221	72 065	35 540	20 453	24
Kaposvár	158 020	90 941	47 973	27 609	26
Zalaegerszeg	129 601	74 585	35 940	20 684	21
Szombathely	98 911	56 923	23 063	13 273	18
Győr	134 894	77 632	35 524	20 674	21
Budapest	218 569	125 786	44 985	25 889	33
Vác	105 364	60 633	35 305	20 318	17
Eger	128 013	73 671	44 394	25 548	20
Miskolc	148 642	85 543	62 430	35 928	22
Debrecen	85 536	49 224	31 342	18 037	18
Szeged	120 288	69 227	26 119	15 032	21
Összesen	1 453 049	836 230	423 015	243 445	241

rendezni, a robotmunkákat vékony dongor tűzfával megváltani.

A MÁLLERD megalakulásakor anyagi nehézségekkel küszködött. Minthogy az ország újjáépítéséhez szükséges faanyag, a lakosság iparifa- és tűzifaigényét ki kellett elégíteni, az évi fahasználat egy részét olyan vállalkozókkal végeztette el, akik egyúttal az általuk ki termelt választékokat megvásárolták. A faanyagnak kétféle ára volt, attól függően, hogy a vasúti rakodó a vágásterülettől milyen távolságra volt. Alacsonyabb volt a köbméterenkénti ár, ha az állomási rakodó a vágásterülettől 10 km-nél távolabb; magasabb, ha 10 km-en belül volt a szállítási távolság.

Itt történhetett manipuláció. Az árpádetői vállalkozó a vágásterülettől 6 km távolságra levő komlói állomás helyett a 10,5 km-es szállítást igénylő Magyarországon bérelt vasúti rakodót, amit az erdőigazgatóság – tiltakozásom ellenére – tudomásul vett. A számlákat ennek ellenére minden hónapban a nagyobb egységgel számolva állítottam össze. Az erdőigazgatóság valamennyit „helyesbítette”.

Az erdőgondnokság 1946/47. évi fahasználati feladata 8000 m³ körüli volt, ebből mintegy 3000 m³ kitermelése a vállalkozó feladata volt, aki a kitermelést kétemberes Stihl motoros láncfűrészsel végeztette. A fűrész kezelője mind a láncélesítést, mind a láncszakadás javítását maga végezte. A választékokkénti anyagfelvétel és a szállítójegyek kiállítása a kerületvezető feladata volt.

Az 1947/48-as gazdasági évtől az erdőgondnokság minden feladatát saját rezsiben végezte. Az erdőigazgatótól elkértem az erdőigazgatóság raktárából a Stihl láncfűrész, ugyanakkor a volt vállalkozó - akkor munkanélküli - motorfűrész-kezelőjével úgy egyeztem meg, hogy a Központi Igazgatóság által a kézi fakitermelésre megállapított köbméterenkénti munkabéren felül a munka folyamán felhasznált benzin és gépolaj árát az erdőgondnokság magára vállalta. A fűrészgépkezelő és három cigányember négytagú fakitermelő brigádot alakított, amely a munkáját úgy szervezte, hogy a döntési és a darabolási napok egymást váltották. A ledöntött fák hosszolását, az anyag felvételét, a rönkök számozását és minősítését egy gyakornok segítségével a kerületvezető erdész végezte. A tűzifasarangok magassága 120 cm volt. A rönköket és a sarangokat kék színű zsírkrétával számozták, a rönkök minősítését az alsó bütüre ecsettel rányomott olajfestékes pontokkal jelezték.

A faanyag közelítése az erdei rakodókra lovakkal szekereken, illetve vonszolással történt. A rönkök közelítését tarvágásos természetes felújítás esetén – a lehullott mag részére magágy biztosítása végett – vonszolással, felújító vágásoknál – az újulat kímélése végett – közelítő kerékpárral, hóborítás esetén közelítő szánnal; a tűzifáé szekerekkel, meredek hegyoldalon csúszkorázással (kézi szánnal) végezték. Sok esetben gondot jelentett a szükséges számú fuvarerő biztosítása és az a tény, hogy a völgyek alá lecsúszott rönkök közelítését a fuvarosok csak emelt egységben mellett vállalták.

Az erdőgondnokság kocsislakásokkal és a lovak részére megfelelő istállóval rendelkezett, az erdőigazgató engedélyével három pár ló, szekerek és a szükséges lószerszámok beszerzése megtörtént. A beszerzésüket az erdőigazgatóság mezőgazdasági előadója végezte. Kocsisokat az ingatlanaiktól megfosztott, kitelepítéssel fenyegetett német nemzetiségűekkel biztosítottam.

A faanyag rendeltetési helyére (állomási rakodó, Griffaton hordógyár stb.) való szállítása 1947-től részben fuvarosokkal, de ott, ahol az útviszonyok lehetővé tették, első és hátsó meghajtású tehergépkocsikkal történt. Az erdőigazgatóságnak nem volt ilyen a birtokában, ezért a MATEOSZ-szal (Magyar Tehergépkocsi-tulajdonosok Országos Szövetsége) tárgyaltam. Ennek eredménye: megfelelő tehergépkocsi biztosítása olyan feltételekkel, hogy a faanyag köbméterenkéntiállításának költsége a fel- és leterheléssel együtt alul maradt a fuvarosok részére megállapítottakénál. A kocsikísérő (fel- és leterhelő) munkásokról az erdőgondnokságnak kellett gondoskodnia.

A faanyag szállítása kizárólag fuvarjegy kíséretében történhetett. Ezen a címzett és a fuvaros nevének feltüntetésén kívül, rönkszállítás esetén annak fajtája, felvételi sorszáma, minősége és köbtartalma, tűzfánál a fajta, a választék és az úrköbméter szerepelt. A szállító-(fuvar-) jegyek kiállítása a szállításért felelős erdész feladata volt, legtöbbször a kerületvezető erdészé. A címzett az anyag átvételét a fuvarjegyen aláírásával igazolta. Ezt az erdész részére át kellett adnia, ami az elszámolás alapját képezte. A fuvarosok elszámolásával azonos módon történt a fogatgazdaság munkáinak elszámolása is. Ezek főleg nehéz közelítési munkát és illetményfaállítását végezték.

A rönk és a tűzifa felvételi számainak a szállítójegyeken történő feltüntetésével vált lehetségessé annak megállapítása, hogy valamennyi választék elszállításra került. A naponta elszállított választékokat az erdész – lehetőleg naponta – a szállítójegyek alapján a felvételi könyvekben kipipálta. A szállítás befejezését követte a terület alapos bejárása annak a megállapítása végett, hogy számba nem vett anyag nem maradt-e a vágásterületen.

A közelítés, kiszállítás befejezését a vágástakarítás követte. Ez sarjleverésből és a gallyak rönkszekőtegekké történt feldolgozásából állt. Hulladékégetésre nem került sor, mert a hulladékok legnagyobb része a rönkszekőtegekbe került. A rönkszekőtegek átmérője 50 cm körüli volt.

A második világháború folyamán fel szaporodott erdősírtési hátralék 136 kataszteri hold (78 ha) volt. Ennek felszámolása már az 1945/46-os gazdasági évben megkezdődött, és 1949-re befejeződött.

A fahasználatnál az iparifa-százalék növelése mellett az erdőművelési igények kielégítése volt a másik cél. Az állományok döntő többségét gyertyános-kocsánytalan tölgyes, ezüst hárs, mádarcseresznye, hegyi juhar eleggyel, továbbá extrazonális bükkösök képezték. Ahol lehetett, a természetes felújítás valamelyik módszerét alkalmaztuk: tölgyenél a fokozatos felújítást, de makktermés esetén tarvágásos természetes felújítást; a bükknél a Gayer-féle csoportos természetes felújítást alkalmaztuk. A természetes felújításoknak a tarvágásoknál magasabb költségeit a felferődt újulat bőven fedezte. A felújulás sikeréhez az erdőtalaj minősége (agyagbemosódásos barna erdőtalaj) is hozzájárult.

Az erdőművelés feladata volt a fel nem újult területeknek makkvetéssel, illetve elegyfák csemetéivel történő beerdősítése, bepótlása, a sarjak leverése.

Nagyobb gondot okozott a háború folyamán elmaradt nevelővágások felszámolása. A mintegy 120 kat. hold (69 ha) tisztítandó területen a munka csak 1948-ban kezdődött, ezt csak később az utódok fejezte be. A gyérítések végrehajtása volt a gyorsan elvégezhető feladat annak ellenére, hogy területe 340 kat. hold (196 ha) volt. A gyérítések megkezdése előtt az egységes szemlélet kialakítása végett valamennyi kerületvezető erdész és gyakornok részvételével gyérítési bemutató gyakorlattal egybekötött előadást tartottam, ame-

Tiszteletbeli tagok.

a) Hazaiak: Hajós József királyi tanácsos.

Kemény Gábor báró, közmunka- és közlekedési m. kir. miniszter és föld-birtokos.

Korizmics László, az orsz. gazd. egylet alelnöke.

b) Külföldi: Weber Henrik, erdészeti író.

Pártoló tag.

Albrecht Császári és királyi Ausztriai Főherczeg Ő Fensége.

(EL 1885, december, 1286. oldal)

lyen a MÁLLERD központi felügyeleti tisztje is részt vett. Az előadást követően valamennyien egyéni jelöléseket végeztek, majd a kivágásra kijelölt fa jelölését meg kellett indokolniuk.

A munka megkezdése előtt még egy kijelölési (gyérítésjelölési) gyakorlatot tartottunk. A gyérítéssel kitermelt tűzifa 50%-a a munkást illette; a bányafa vas-tagsági méretét elérő törzset bányafának kellett feldolgozni, ezért köbméterenként megállapított munkabér járt.

Azért, hogy a munka minősége egyénileg elbírálható legyen, a gyérítendő terület a munkavállalók között felosztásra került. A munka megkezdése előtt az erdész kijelölte a kivágandó fákat. A munka állandó erdészeti ellenőrzés mellett zajlott. A munka befejezését követően a Központi Igazgatóság által kiküldött bizottság a munkát irányító erdészeket dicséretben és pénzjutalomban részesítette. A munkásrészt kiadása a jelenlétemben történt.

Az erdőgondnokság feltártsága aránylag jónak volt mondható. Az erdőgondnokság területén át vezetett a Bécs-Komló országút, a Pécs-Szent István-aknai bányász (makadám) út, az Árpádtetőről Zobák-puszta felé vezető, mintegy 4 km hosszú erdőgazdasági (makadám) út, amelyet a volt székes-egyházi uradalom építtetett. A földutak közül az Árpádtető-Mánfa irányában, az országúttal közel párhuzamosan vezetett az „Erzsébet út”. A csekély lejtőű széles nyiladékok alkalmasak voltak – száraz időben – még gépkocsival történő szállításokra is. A földutakon keletkezett mély keréknyomokat – szükség esetén akár naponta – a szállítások befejezése után az üzemi fogatok boronával kiegyengették. Esős időben csak indokolt esetben szállítottak a földutakon. Ilyenkor az anyagszállítást a köve-sutak mellett tárolt anyagból végezték.

A háború után az erdővédelem a tövön száradt és a kidőlt fák feles arányában történt kitermelését jelentette. Ezt a munkát a gyakornokok felügyelték. Az erdőtvény az erdei legeltetést ugyan

tiltotta, azonban a háború utáni szegénység és általános tejhiány miatt a bányászok kecskéinek a legeltetését egy évre engedélyezte (1947). Tavasszal és hosszan tartó szárazság esetén a misinetői kilátóban tűzfigyelő szolgálat működött.

A második világháború vége felé a katonaság állandó mozgása következtében az erdőben mind a csülkös, mind az apróvad csak elvétve fordult elő, így vadásatról szó sem lehetett.

A kerületvezetők részére sürgős utasítást egy hivatalsegédként alkalmazott küldönc továbbította, aki az iroda takarítását is végezte. Feladata volt még a környezet tisztán tartása és a napi levelezés postai feladása.

Az erdőgondnokságnak mindig rendelkezésére állt a szükséges munkáslétszám. Ennek két oka volt. Egyrészt, mert az erdőgondnokság a munkásoknak mindig az adható legmagasabb munkabért fizette, másrészt az akkor még fennálló jegyrendszer által a nehéz testi munkások számára megállapított – nem elegendő – fejadagot az erdőgondnokság a közeli péknek eladott rőzsekötegekért kapott kenyérrel pótolni tudta.

Az erdőgondnokság állandó munkásainak javát az erdőben három helyen táborozó, mintegy 40 cigány és szabad-idős bányász alkotta.

Tisztelt szerkesztőség

A januári számban Apatóczy István szerző írásában hibásan alkalmazta a 150 évre a „harmadfélszáz-éves” kifejezést. Az ugyanis 250 éveset jelent! Bár csak megélnénk!

Magyar Nyelv Értelmező Szótára: „harmadfél szn, törtszn (mn-i) (nép v. vál) Két és fél. ~ éves; ~ millió rádióhallgató. stb.”

Én például hatodfél évtizede „erdészkedem”, 1957 óta (ott kezdtem az egykori „Ságvári-ligetben”, ahol most a Könyvtárunk is van...).

További sikereket kívánva üdvözléssel,
Rumpf János

A szorosan vett erdőgazdasági munkákon kívül az erdőgondnokságnak 1946-ban a MÁLLERD Központi Igazgatóság utasítására az országos erdőleltár megbízhatóvá tétele sok helyszíneléssel járó és erős szellemi igénybevételt jelentett.

1947-ben a harmadéves erdőmérnök-hallgatók tanulmányútjukon az erdőgondnokságnál alkalmazott természetes felújítási módokat tekintették meg.

1949 februárjában az esztergomi Erdőgazdasági Középiskolához történt áthelyezésem miatt az erdőgondnokság vezetését utódomnak úgy adtam át, hogy az 1948/49. évi főhasználatok befejezést nyertek, a faanyag közelítése már folyamatban volt.

Természetesen nehézségek is adódtak. Így mindjárt, ahogy az erdőgondnokság vezetését átvettem, a kecskék legeltetését a törvény szellemében azonnal letiltottam. A mecsekszabolcsi kecsketulajdonos bányászok azt üzenték felháborodva, hogy testületileg Árpádtetőre jönnek az erdőgondnok eltávolítására. Ezt jelentve az igazgatónak, aki erre, valamint a bányászcsaládok tejjelvitására tekintettel egy évre engedélyezte a kecskelegeltetést. A következő évben a közellátás javulása folytán ezzel probléma már nem volt.

A kerületvezető erdészek jó gyakorlati tudással rendelkeztek, kivéve a nevelővágással kapcsolatos eljárások ismeretét. Fegyelmezettségük sem hagyott kívánnivalót, ha valamely rendelkezés végrehajtásánál nehézség adódott, azt azonnal jelenteniük kellett. Fegyelmi vétséget is csak egy követett el. A vizsgálat eredményeképpen: áthelyezés és más beosztás.

Kozármisleny, 2008. január 9.

Dr. Kollwenz Ödön

okl. erdőmérnök (képünkön)

Hirdessen az Erdészeti Lapokban!

Erdész-vadász könyvek

Az alábbi témákban könyveket, illetve folyóiratokat keresek: erdészet, vadászat, halászat, horgászat, madarászat, állattan, növénytan, gombászat, méhészet, útleírás, néprajz. Akár egy darab könyve van vagy esetleg egész könyvtárat, hagyatékot adna el, keressen meg bizalommal!

Berdó József, tel.: +36 30 938 6178
e-mail: berdojosef@t-online.hu